

**BCE Szociológiai
Tudományok Doktori
Iskola**

RÖVID ÖSSZEFOGLALÓ

Füleki Dániel

**A számítógép- és internethasználat technikai és társadalmi feltételei
kutatási tapasztalatok alapján**

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Szántó Zoltán, Ph.D.
egyetemi tanár

Budapest, 2007

A disszertáció célkitűzése

Disszertációm alapvető célja bemutatni, milyen egyéni és társadalmi erőforrások (tőkefajták) szükségesek a hatékony számítógép- és internethasználathoz, továbbá azt a feltételezést igazolni, hogy az egyéni és társadalmi erőforrások birtoklásában mutatkozó egyenlőtlenségek áttevődnek a számítógép- és internethasználat területére is.

A "klasszikus" társadalmi törésvonalak és a számítástechnikai involváltság mélysége közötti összefüggéseket több, eltérő módszertani eszköztárral végrehajtott empirikus szociológiai kutatás eredményein keresztül mutatom be. A kutatás és elemzés módszertani eszköztárában szerepel kérdőíves felvétel, mélyinterjú és fókuszcsoportos beszélgetés, illetve a dolgozatban bemutatandó, a szociológiai gyakorlat számára újdonságnak számító kliensoldali naplózásból származó adatok feldolgozása.

Érveléseimhez felhasználok a digitális szakadék, illetve a digitális szakadék kérdéskörén túllépő *digitális egyenlőtlenségek* szakirodalmából megismert fogalmi kereteket.

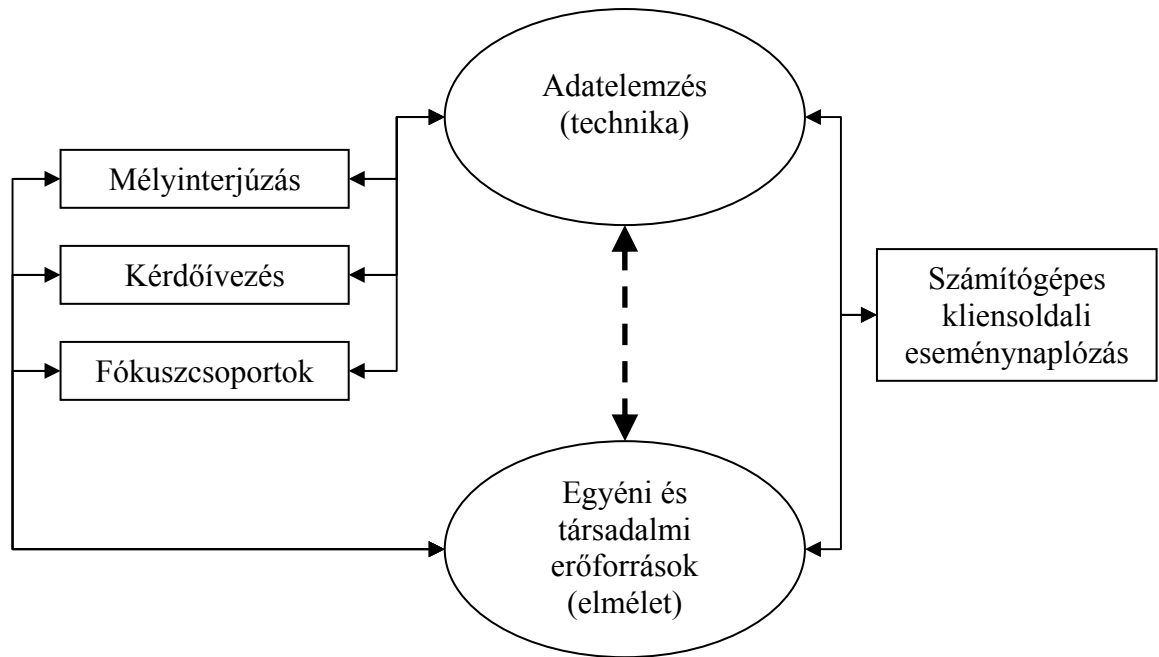
Kutatásaim elsődleges (és főként módszertani) célja egy olyan adatfelvételi és elemzési apparátus „próbaüzembe állítása” volt, amely az empirikus szociológiai kutatás gyakorlatában eddig nem volt a mindennapi gyakorlat része. Talán nem teljes mértékben helyeslendő, hogy a „módszertani farok csóválja a szubsztantív kutyát”, de bízom abban, hogy a bemutatásra, illetve alkalmazásra kerülő adatgyűjtési és elemzési eljárások újszerűek, és építően járulnak hozzá az információs társadalomról eddig felhalmozódott tudásanyag tapasztalati megalapozásához.

Koncepció

A disszertáció koncepciójában elsősorban metodológiai újításra törekszem (illetve törekedtem, hiszen az adatfelvételi perióduson már túljutottunk), kevésbé a hipotézisek eredetiségére. Módszertan alatt egy sajátos, célzottan társadalomkutatásra eddig alig (vagy egyáltalán nem) használt, dominánsan számítástechnikai alapú adatfelvételi eljárást értek, a *kliensoldali eseménynaplózást*, illetve az e módszer révén nyert adatok adatbázisba szervezésétől kezdődő, az értelmes következtetések levonásáig terjedő számítógépes és logikai transzformációk rendszerét. Másodsorban megkísérlem az adatbázisok „mondanivalóját” strukturáltan összekapcsolni azzal a társadalmi környezettel, ahonnan származnak (pontosabban az abból a társadalmi környezetből szerzett információhalmazzal, így a kutatásban résztvevőkkel készített interjúkkal, kérdőíves adatokkal és más, az empirikus szociológia megszokott kelléktárát használva nyert adatokkal és következtetésekkel). A „hídépítés” valójában ott zajlik le, ahol a csupán számítógépeken rögzített eseményekből kialakuló, inherens törvényszerűségekkel rendelkező megfigyeléssorok, illetve a belőlük minden egyéb információforrás bevonása nélkül is levonható következtetések párba állnak a hagyományos empirikus szociológiai úton szerzett adatokkal és következtetésekkel. Röviden: törekszem arra, hogy a gépiesen precíz módon szerzett, de „embertelen” adatokból származó állításokat oksági viszonyba állítsam a kevésbé megbízható forrásból származó, de szélesebb horizontú, „humánusabb” tényanyaggal és következtetésekkel, igyekezve a fent említett szociológiai és számítástechnikai szakadékokat ekképpen áthidalni – módszertani síkon.

Elméleti síkon arra keresek választ – mintegy a módszertani kelléktárat először kipróbálva –, hogy a számítógép- és internethasználat tipológiájának felépítése után milyen kapcsolat látszik az egyes PC-alapú aktivitási típusok, illetve a megfigyelt (és meginterjúvolt) személy rendelkezésére álló erőforrások mennyiségének és minőségének alakulása között. Van-e közvetlen átváltás a virtuális világban gyűjtött kapcsolati tőke, illetve a fizikai világban, elsősorban a mobilizálható interperszonális kapcsolatokban megtestesülő társadalmi tőke között? A már ismertetett módszertani összeköttetést ennek a kérdéscsoportnak a megválaszolása érdekében kívánom megépíteni.

A felmerülő problémák is meglehetősen jól körülírhatók: a számítógépen zajló kliensoldali naplózás pazar méretű esemény-adatbázist generál, amelyből aggregáló statisztikai eljárással lehet értékelhető információhoz jutni. Ennek következtében az erőfeszítéseimnek nem elhanyagolható hányada magának az adatbázis elemezhetővé tételére, illetve a még nem bejártott adatfelvételi eljárásból adódó adattisztítási és elemzési többletmunkára, kísérletezésre, optimalizációra kellett irányulnia.

A disszertáció tematikus csomópontjai és kapcsolataik

Az ábra baloldalán szereplő módszertani blokkok forrása három kutatás, amelyben magam is részt vettem kutatóként. Az első hullám a Budapesti Corvinus Egyetem (akkoriban még BKÁE) részvételével NKFP-projektet nyert konzorcium szociológiai kutatásblokkjának néhány állomása, amely Környén és Kaposvár kistérségében zajlott 2001 és 2004 között. A második hullám az NKFP-projektből önállósult pályázati kutatás, amelyet a Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék nyert el 2003-ban, és már csak egy Kaposvár kistérségében található aprófalura, Cserénfára összpontosított. Ez a kutatási szakasz rendelkezett a leggazdagabb módszertani eszköztárral, jómagam is itt kezdtem alkalmazni a *kliensoldali naplózás* eljárását, önkéntes résztvevők bevonásával. A harmadik kutatási terep Nürnberg és környéke volt, ahol ösztöndíjasként egyedül végeztem kutatást 2004-2005 között, és csak a kliensoldali eseménynaplózás módszerét alkalmaztam (szűrőkérdőívvel kiegészítve).